

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова**

СЛОТА Наталя Володимирівна

УДК 37.016 : 78

**ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
УМІНЬ СЦЕНІЧНОГО ВТІЛЕННЯ МУЗИЧНИХ ОБРАЗІВ
У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
ПАДАЛКА Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, Інститут мистецтв,
професор кафедри фортепіанного виконавства
і художньої культури.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ЮНИК Дмитро Григорович,
Київський Національний університет
культури і мистецтв, Інститут мистецтв,
професор кафедри джазу та естрадного співу;

кандидат педагогічних наук, доцент
ВАСИЛЕНКО Людмила Михайлівна,
Навчально-науковий інститут соціально-
педагогічної та мистецької освіти
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри теорії і методики
музичної освіти та хореографії.

Захист відбудеться “17” січня 2014 р. о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою : 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601. м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “16” грудня 2013 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А.В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний період здійснення радикальних змін в усіх сферах людської діяльності, які відбуваються у нашому суспільстві, спрямовано на розбудову демократичної держави, відродження національної культури. Це потребує докорінних змін у системі освіти, що зумовлює необхідність її динамічного розвитку. Особливої цінності для сучасної особистості набувають такі якості, як нестандартність мислення, гнучкість, мобільність, здатність до творчості.

Гуманізація педагогічної праці, спрямованість її на розвиток особистості дитини сприяють створенню мережі нетрадиційних видів шкіл, розробці альтернативних систем освіти, авторських методик навчання. Проблеми становлення творчої особистості дітей вимагають сьогодні від вчителя вміння працювати в творчому режимі, у нестандартних напрямках, постійно удосконалювати професійну майстерність, опанувати специфічні форми і методи роботи з учнями у навчально-виховному процесі.

Аналіз наукової літератури, присвяченої удосконаленню діяльності позашкільних навчальних закладів (Н. Гурець, С. Жуков, В. Полукаров, Е. Смірнова, Е. Цибуля та ін.) приводить до висновку, що художньо-естетичні дозвіллі заклади мають значний педагогічний потенціал розвитку творчих здібностей дітей.

Однією з поширених та найулюбленіших форм колективної музичної діяльності учнів молодшого віку є спів у вокальних ансамблях. Разом з тим, зазначимо, що практична діяльність вокально-хорових дитячих колективів, зокрема вокальних ансамблів, частіше зводиться до удосконалення вокально-хорових навичок учасників, вивчення творів та участі у концертах. Найчастіше, учні отримують вже готові зразки сценічної інтерпретації творів для наслідування, створені керівниками.

До питань розвитку творчої індивідуальності, художніх здібностей, особливостей роботи з музичним художнім колективом зверталися А. Болгарський, Б. Брилін, Т. Жигінас, Л. Паньків, В. Федоришин та ін., психологія сприйняття художніх образів була предметом дослідження Л. Виготського, В. Роменця, О. Ростовського та ін. Значна увага розвитку творчої особистості через власну творчу діяльність, втілення художніх образів у виконанні музичних творів надається у методичних працях О. Апраксіної, Н. Ветлугіної, В. Верховинця, К. Орфа та ін.

Проте, недостатньо опрацьовано такі питання, як особливості творчого самовираження школярів, можливості ансамблевого співу в творчому розвитку особистості; вікова специфіка сценічної діяльності учнів молодших класів, методи і прийоми педагогічного забезпечення означеного процесу. Отже, склались суперечності між:

- широким розповсюдженням дитячого концертного виконавства і недостатнім науковим обґрунтуванням питань підготовки школярів до сценічного втілення музичних образів;

- потребою творчого самовираження дітей в умовах музичної прилюдної діяльності й недостатньою увагою теорії і методики музичного навчання до наукової розробки цієї проблеми;
- необхідністю осучаснення змісту, методів і форм організації позашкільної роботи з учнями засобами мистецтва та недостатньою розробленістю цієї проблеми в контексті вокально-ансамблевого навчання молодших школярів.

Таким чином, недостатня теоретична розробленість проблеми і потреби практики зумовлюють вибір теми науково-дослідної роботи: «*Формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності*».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тему дисертації затверджено Вченою Радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 24.01.2007) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №5 від 22.05.2007).

Мета дослідження: розробити, обґрунтувати і експериментально перевірити методику формування умінь сценічного втілення музичних образів у школярів молодших класів у процесі вокально-ансамблевого співу в позашкільній діяльності.

Об'єкт дослідження – процес навчання сценічного вокально-ансамблевого музикування школярів молодшого віку в позашкільній роботі.

Предмет дослідження – методика формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у процесі вокально-ансамблевого співу в позашкільній діяльності.

Відповідно до поставленої мети дослідження було визначено такі **завдання**:

- проаналізувати наукову літературу з досліджуваної проблеми;
- визначити сутність та структуру умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів у процесі вокально-ансамблевого співу у позашкільній діяльності;
- з'ясувати вікові особливості музичного сприймання та вокально-виконавської творчості молодших школярів;
- визначити критерії, показники, загальний стан та рівні сформованості у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у процесі вокально-ансамблевого співу;
- розробити методичну модель формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у процесі вокально-ансамблевого співу в позашкільній діяльності;
- експериментально перевірити ефективність запропонованої методичної моделі формування умінь сценічного втілення музичних образів учнів молодших класів у процесі вокально-ансамблевого співу.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять праці давніх філософів (Арістотель, Платон, Сократ) та сучасних (Д. Гілфорд, П. Енгельмейер та ін.) про сутність творчої діяльності особистості; психологічні та педагогічні праці щодо розвитку творчої особистості в процесі діяльності (Л.Виготський, Г.Костюк, В. Моляко, С. Сисоєва, Б. Теплов, Д. Юник та ін.), педагогічні дослідження щодо

шляхів розвитку творчих здібностей особистості у процесі музичної діяльності (А. Душний, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна та ін.); праці з театрального (Н. Миропольська, В. Немирович-Данченко, К. Станіславський та ін.) та ораторського мистецтва (Б. Буяльський, З. Савкова, С. Шипунов та ін.), методичні праці з вокального навчання (В. Антонюк, Л. Василенко, Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, А. Менабені, Ф. Ламперті, С. Ріггс та ін.).

Здійснено аналіз законодавчих та нормативно-правових документів про освіту, зокрема, Закон України «Про освіту», Концепція національного виховання, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Національна державна комплексна програма естетичного виховання.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань був застосований комплекс загальнонаукових методів, котрі забезпечували поетапне формування умінь сценічного втілення музичних образів у школярів молодших класів у процесі вокально-ансамблевого співу в позашкільній діяльності, а саме:

- *теоретичні*: аналіз, порівняння та узагальнення даних з проблеми дослідження на основі наукової психолого-педагогічної і методичної літератури; вивчення та порівняння світового досвіду організації творчої діяльності школярів в умовах дозвілля та педагогічного керівництва нею; ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду;

- *емпіричні*: методи масового збору емпіричного матеріалу (бесіда, інтерв'ю, опитування, анкетування), педагогічне спостереження – для виявлення рівнів сформованості умінь сценічного втілення музичних образів школярів молодших класів; педагогічний експеримент (констатувального, контрольного та формувального типу) – для аналізу реального стану сформованості умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів та визначення ефективності розробленої методики;

- *статистичні методи* обробки експериментальних даних – доведення ефективності результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- *охарактеризовано* сутність, зміст, компонентну структуру умінь сценічного втілення музичних образів;

- *визначено* критерії та показники сформованості умінь сценічного втілення художніх образів у молодших школярів;

- *розроблено* методику формування умінь сценічного втілення музичних образів в учнів молодших класів у процесі ансамблевого співу;

- *уточнено* поняття «уміння сценічного втілення музичних образів молодших школярів»;

- *удосконалено* особливості індивідуально-диференційного підходу до музичного навчання учнів молодших класів;

- *подальшого розвитку* набуло методичне забезпечення процесу вокально-ансамблевого співу учнів молодших класів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливостями впровадження розробленої методики формування умінь сценічного втілення музичних образів молодших школярів у навчальний процес початкових навчальних мистецьких закладів. Матеріали і результати дисертаційного дослідження можуть мати практичне застосування у діяльності викладачів вищих навчальних закладів педагогічної освіти; використовуватися при написанні навчально-методичних посібників, розробці програм вокальних гуртків у початкових навчальних мистецьких закладах; у подальших наукових дослідженнях.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес музичної школи №1 імені М. Леонтовича м. Донецька (довідка № 7 від 14.06.2013), центру дитячої та юнацької творчості м. Красноармійськ (довідка № 127 від 05.05.2013), школи мистецтв №4 м. Макіївка (довідка № 113 від 27.06.2013); Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова (довідка № 115 від 30.05.2013).

Апробація та впровадження результатів. Основні положення роботи пройшли апробацію на третій міжнародній інтернет-конференції «Нові виміри сучасного світу» (Мелітополь, 2007), I міжвузівській науковій конференції «Людина і культура» (Донецьк, 2008), III міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2009), II міжнародній науково-практичній конференції «Народно-інструментальне мистецтво на зламі століть» (Тернопіль, 2009), XI Педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О. П. Рудницької (Київ, 2013).

Обговорення результатів дослідження здійснювалось на засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова впродовж 2007-2013 рр.

Вірогідність та аргументованість результатів дослідження забезпечується: комплексним застосуванням теоретичних й емпіричних методів, адекватних завданням дослідження; урахуванням ідей провідних та зарубіжних вітчизняних науковців у галузі філософії, педагогіки, психології, мистецтвознавства; методологічним та теоретичним обґрунтуванням вихідних положень; використанням комплексу методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті, завданням дослідження; проведенням дослідно-експериментальної роботи на заняттях з вокального-ансамблевого навчання учнів та впровадженням позитивно результативної методики формування умінь сценічного втілення музичних образів молодших школярів у позашкільній діяльності; якісною та кількісною обробкою отриманих даних.

Публікації. Основний зміст дисертації відображений у 10 публікаціях: з них 5 – у наукових фахових виданнях, 1 – у міжнародному науковому виданні, у методичних рекомендаціях для викладачів початкових навчальних мистецьких закладів та студентів і викладачів вищих навчальних закладів музично-педагогічного профілю.

Структура дисертації складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (302 – з них 5 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 234 сторінки, з них

165 сторінок основного тексту. Робота містить 12 додатків, 5 таблиць, 5 рисунків, що разом з додатками складають 41 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність, аналізується ступінь наукового осмислення та розробки проблеми, визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження, розкриваються його новизна, теоретичне та практичне значення, описується апробація дослідження.

У **першому розділі** – *«Теоретичні аспекти дослідження проблеми формування умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів»* – проаналізовано літературу з проблем музичного навчання молодших школярів, педагогічного трактування явищ художньої творчості, охарактеризовано сутність та структуру умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів, розглянуто поняття вокально-ансамблевий спів як різновид музично-сценічної діяльності учнів у позашкільній роботі, уточнено вікові особливості художнього сприймання, виконання і творчості учнів молодших класів, здійснено огляд методологічних підходів до проблеми втілення музичних образів та визначено теоретичний зміст понять «музичний образ», «діяльність», «творчість», «музична діяльність», «творча самостійність», «музична творчість», «творчі уміння».

Осмислення результатів вивчення проблеми формування творчих умінь у музично-виконавській діяльності дало змогу визначити *«уміння сценічного втілення музичних образів»* як результат оволодіння особистістю розумово-практичними діями на основі спеціальних знань та навичок, що дозволяють успішно створювати музичний образ у процесі прилюдної діяльності.

У дисертації наводиться авторське поняття *«уміння сценічного втілення музичних образів молодших школярів»*. Це поняття інтерпретується як здатність дітей відтворювати і доносити до слухачів образний зміст музичного твору в процесі виконавської діяльності, використовуючи при цьому виразність миміки, пантоміміки, елементів хореографії та зберігати в умовах прилюдної діяльності творче самопочуття.

На основі опрацювання наукової літератури та власних спостережень було визначено структурні **компоненти** умінь сценічного втілення музичних образів молодших школярів: *мотиваційний, пізнавально-творчий, виконавсько-оцінювальний та комунікативно-артистичний*.

Мотиваційний компонент виражає стабільний інтерес дітей до музичної діяльності, до ансамблевого співу, до участі у різноманітних концертних заходах. *Пізнавально-творчий* компонент умінь сценічного втілення музичних образів відтворює здатність молодших школярів до емоційного переживання музики, до усвідомлення її художньо-образного змісту, налаштованість дітей на постійне вивчення, осягнення нового музичного матеріалу. *Виконавсько-оцінювальний* компонент означає здатність учнів до виразного відтворення музичних образів,

спроможність оцінити і скоректувати власну виконавську діяльність відповідно до потреб художньої інтерпретації музики. *Комунікативно-артистичний* компонент умінь сценічного втілення музичних образів передбачає здатність молодших школярів до встановлення контакту з іншими учасниками ансамблю, до узгодження власного співу з виконанням інших учасників ансамблю, до збереження творчого самопочуття у процесі концертних виступів, зокрема, невимушеної, безпосередньої поведінки на сцені.

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури з питань творчої діяльності (В. Верховинець, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) дає можливість стверджувати, що творча діяльність завжди передбачає самостійність особистості у творчому процесі.

З погляду психологів (Л. Виготський, Ю. Гільбух, В. Роменець та ін.) розвиток творчого мислення, а на його основі й творчої діяльності, відбувається поетапно: від нижчого рівня до вищого, від виконання нескладних завдань до самостійного виконання творчих робіт.

У дисертації проаналізовано основні напрями позашкільної освіти, що відображені у третьому розділі «Закону України про позашкільну освіту». Першим серед них значиться художньо-естетичний, який має забезпечувати розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття виконавцями, учнями та слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної й світової культури та мистецтва. Позашкільні навчальні заклади можуть функціонувати у формі центрів, комплексів, палаців, будинків, клубів, студій, шкіл мистецтв, початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, які здійснюють позашкільну освіту.

Проаналізувавши діяльність позашкільних навчальних закладів, нами визначено, що до форм музично-сценічної діяльності належать усі різновиди музичного виконавства (інструментальне, вокальне, хорове, ансамблеве, оркестрове, а також хореографічні постановки, театральні вистави тощо).

Серед різних форм колективної музичної творчості сучасних школярів вокально-ансамблевий спів є одним з провідних різновидів музично-сценічної діяльності. Ансамблевий спів – найдоступніший засіб музичного виховання, який охоплює широке коло навчально-розвивальних завдань, це поширена та найулюбленіша форма колективної музичної діяльності учнів молодшого віку. Виконавська діяльність вокального ансамблю – це музично-сценічна колективна творчість дітей, що сприяє їх музичному розвитку. У процесі музичного виховання виконавська діяльність має велике значення ще й тому, що містить можливості естетичного орієнтування дітей.

Ансамблевий спів поєднує у собі різні види діяльності. У багатьох вокальних колективах, наприклад, застосовують театралізацію пісень, використовують елементи хореографії. Ідеї об'єднання різних видів мистецтв і використання різних видів діяльності важливі для формування цілісного художнього світогляду, розвитку емоційної, інтелектуальної та творчої сфер особистості. Ми вважаємо, що в будь-якому гуртку необхідно використовувати різноманітні види діяльності. Наприклад, у вокальному гуртку варто не тільки розучувати пісні, а й театралізувати їх,

використовувати елементи хореографії. Особливості застосування ігрових елементів, потенціальні можливості вокальних, ритмічних, танцювальних імпровізацій доцільно враховувати у процесі творчої реалізації художніх здібностей школярів на сцені.

Педагоги-музиканти акцентують увагу на важливості вокально-ансамблевого музикування як активного засобу музичного та морально-естетичного виховання, вважаючи, що участь у вокально-хоровій діяльності може сприяти розвитку вокальних здібностей дітей (О. Апраксіна, В. Верховинець, Г. Падалка, Г. Струве, Л. Сверлюк та ін.). Проблеми вокального виховання молодших школярів висвітлюють в своїх працях А. Болгарський, С. Гладка, Н. Добровольська, Є. Малініна, А. Менабені та ін. У центрі уваги дослідників знаходиться така проблема, як музично-естетичне виховання молодших школярів у художньому колективі (Н. Вишнякова, Н. Гурець, А. Каргін, О. Рудницька, Е. Цибуля та ін.). Нажаль, в існуючих методичних роботах поки що мало висвітлено особливості діяльності дитячих вокальних ансамблів, методи формування вмінь, спрямованих на подолання труднощів, які виникають у процесі прилюдної діяльності.

Метою виховання виконавця вокального ансамблю є формування свідомого ставлення до музичного твору та музично-сценічного мистецтва і формування певних умінь та навичок, за допомогою яких учень самостійно міг би створити власну інтерпретацію образу, свідомо оперуючи засобами музичної виразності. Під час музичного навчання школярів важливо враховувати вікові відмінності художнього сприймання, виконання і творчості учнів молодших класів. Аналіз вікових психофізіологічних особливостей та їх впливу на характер ансамблевого співу, сценічної діяльності учнів молодших класів, проблеми творчого самовираження спричиняють необхідність визначення засобів педагогічного впливу на процес музичного навчання учнів молодших класів.

Діти молодшого шкільного віку особливо сприйнятливі до музично-естетичного розвитку. Такі їх вікові особливості, як чуттєво-образний характер мислення, підвищена емоційна реакція, наївно-ігрове ставлення до навколишніх обставин, довірливість, пластичність необхідно враховувати, спонукаючи дітей до творчого самовираження у вокально-ансамблевій діяльності. Водночас слід зважати на певні вади сприймання і відтворення музики, характерні для школярів цього віку, а саме: фрагментарність музичного сприймання (невміння виділити головне, концентрація уваги на деталях); недовготривалість активного слухання і виконання музики, низький рівень розвитку музично-виконавських умінь (вузький співацький діапазон, неточне інтонування, несформоване вміння користування вокальним диханням, невміння підбирати засоби музичної виразності відповідно до образного змісту твору, скутість сценічної поведінки).

На думку Л. Виготського, успішність творчої діяльності залежить від сформованості інтересів, від здатності особистості до комбінаційної діяльності та постійного вправлення в цій діяльності, від здатності до втілення продуктів уяви у матеріальну форму.

У процесі дослідження визначено, що музично-сценічна діяльність учнів молодшого шкільного віку має певні особливості. Виступи перед публікою

призводять до виникнення у дітей загостреного почуття внутрішнього критика, що стає своєрідною перешкодою для повної реалізації потреб дитини у цьому виді творчості. У силу відсутності визначених навичок та умінь школярі-виконавці часто відчують труднощі у театралізованому перетворенні, у творчому самовираженні.

Таким чином, аналіз наукової, методичної літератури і практики роботи дозволяє засвідчити необхідність розробки методичних засобів щодо формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичного образу.

У другому розділі – *«Методична модель формування умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів»* – представлено методичну модель формування умінь сценічного втілення музичних образів молодших школярів у позашкільній діяльності. Дана модель містить у собі *мету* (формування умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів у позашкільній діяльності), *компоненти* умінь сценічного втілення музичних образів молодших школярів, *педагогічні умови* залучення учнів до втілення музичних образів у процесі прилюдної діяльності, *методи і прийоми* музично-сценічного навчання учнів, *форми та етапи* формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності.

У процесі дослідження було визначено **педагогічні умови**, створення і дотримання яких сприяє ефективному формуванню умінь у молодших школярів втілення музичних образів у процесі прилюдної діяльності, а саме:

- *забезпечення позитивної установки школярів на музично-сценічну діяльність*, реалізація якого потребує: створення атмосфери доброзичливого морально-психологічного клімату; вибір оптимальної структури заняття з метою уникнення перевтоми юних співаків, образливості, відсутності на заняттях різкої критики, вияв уваги до кожного учасника колективу; розширення музичних вражень дітей у музично-сценічній діяльності; заохочення учнів до музично-сценічної діяльності шляхом перегляду дитячих театральних вистав, опер, концертів дитячих колективів, забезпечення можливостей вільного виявлення дитиною художнього ставлення до мистецтва в процесі обговорення та аналізу прослуханих та побачених вистав, концертів;

- *реалізація індивідуально-диференційованого підходу до дітей як засобу активного спонукання школярів молодшої вікової групи до самовираження в процесі ансамблевого музикування*, що передбачає використання поряд із груповими індивідуальних занять, врахування реальних психофізіологічних можливостей кожного учня, на основі цього вибір для кожного індивідуальних засобів самовираження та створення компенсаторних механізмів; цілеспрямоване формування таких стосунків у колективі, при яких, здійснюючи творчу діяльність у співпраці з іншими, кожний відчуває себе особистістю; забезпечення кожній дитині можливостей індивідуальних творчих проявів;

- *цілеспрямована активізація слухового контролю в процесі ансамблевого музикування*, яка спрямована на: накопичення у співаків слухового досвіду; використання художньо-асоціативних зв'язків, пов'язаних з емоційним станом; формування умінь контролю та регулювання власного співу в процесі ансамблевого звучання в ситуаціях емоційно-підвищеного стану; формування

навичок співу а capella, який створює найкращі умови для розвитку внутрішнього слуху та навичок художнього інтонування.

У результаті дослідження розроблено наступні **методи і прийоми** формування умінь сценічного втілення музичних образів в учнів молодших класів в умовах позашкільної діяльності:

- **художній тренінг** – спрямований на формування та удосконалення міжособистісного спілкування учасників вокального ансамблю, а також здатності в учнів до збереження творчого самопочуття в умовах прилюдної діяльності. Художній тренінг здійснюється шляхом залучення школярів до рольової ігрової діяльності і передбачає:

- залучення учнів до діяльності в умовах цілеспрямовано створених ситуацій («заохочення», «успіху», «емоційно-сценічної концентрації» в умовах репетицій та концертного виступу);
- спонукання до рефлексії (формування самостійності, ініціативності в процесі діяльності, адекватної взаємооцінки, взаємоконтролю);
- моделювання творчого процесу (спрямування учнів на прояв самостійності при створенні інтерпретації);
- корекцію співу та художньо-сценічної поведінки (формування уміння гнучкого реагування на непередбачувані ситуації, уміння співвідносити власний спів зі співом інших учасників ансамблю);

- **виконання музично-творчих завдань:**

- пізнавально-пошукового характеру (вибір пісні, визначення жанрово-стильової приналежності твору та ін.);
- оцінювального характеру (спонукання до слухового самоконтролю і самодіагностики результатів власної музично-сценічної діяльності, рефлексивної оцінки результатів концертних виступів, оцінки власного співу та співу інших учасників ансамблю);
- творчого спрямування, що включають інсценізацію вокального репертуару, імпровізування (вокальне, рухове в умовах сценічної діяльності);

- **виконання комплексу художньо-технічних вправ:**

- на розвиток і корекцію вокальних умінь (вправи спрямовані на розвиток співацького дихання, артикуляційна гімнастика, скоромовки, вокальні вправи на розвиток вокальної техніки: чистоти інтонування, правильного звукоутворення, розширення діапазону, вміння використовувати вірну атаку звуку, штрихи);
- на розвиток і корекцію умінь ансамблевого співу (вправи на розвиток гармонічного слуху, розвиток в учнів почуття колективізму);
- на формування елементів сценічної техніки (вправи на розвиток вокально-рухової координації, вміння використовувати зображувальні засоби, вправи на формування культури сценічної поведінки, емоційності у виконанні).

У процесі дослідження виявлено оптимальні **форми роботи** музично-сценічної підготовки молодших школярів, а саме:

- 1) репетиції, що включають різновиди: за метою (підготовка до конкурсу, концерту); за характером діяльності (формування вокальних навичок, робота над репертуаром); за часом проведення (поточна, заключна);
- 2) концертні виступи, що включають різновиди: виступ-конкурс; академічний концерт; виступи для батьків (на батьківських зборах, репетиціях), репетиційний виступ перед товаришами;
- 3) обговорення результатів музично-сценічної діяльності: власних виступів; виступів інших колективів.

У третьому розділі – «*Експериментальне дослідження проблеми формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності*» – визначено умови проведення експерименту, обґрунтовано критерії сформованості умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів у процесі ансамблевого співу і розкрито зміст експериментальної роботи, визначено етапи проведення експерименту та проаналізовано результати експериментального дослідження.

Мета констатувального експерименту полягала у вивченні стану сформованості умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів у процесі ансамблевого співу згідно розроблених критеріїв та показників, а також кількісному та якісному аналізу рівнів сформованості умінь.

Критеріями і показниками сформованості умінь сценічного втілення музичних образів визначено:

- *ступінь зацікавленості вокально-ансамблевим співом в умовах прилюдної діяльності*. Показники: виявлення постійного бажання до сценічно-творчої діяльності; яскрава емоційна реакція на ансамблево-сценічну діяльність;

- *міра здатності до усвідомлення і адекватного відтворення змісту музичних образів в умовах прилюдної діяльності*. Показники: виявлення активності та самостійності у створенні колективної інтерпретації музичного твору; умінь виразно виконати фрагмент самостійно розученого твору; умінь дати елементарну словесну характеристику образу;

- *міра здатності до ансамблевої взаємодії*. Показники: умінь коригувати власний спів відповідно до співу інших учасників ансамблю на основі слухового контролю; умінь визначити вади власного співу у порівнянні зі співом інших учасників ансамблю;

- *міра здатності до артистичної передачі змісту музичних образів*. Показники: виявлення емоційності в процесі виконання; умінь вільно використовувати сценічні рухи, жести, міміку;

- *міра здатності до збереження творчого самопочуття в умовах прилюдної діяльності*. Показники: емоційна стабільність в умовах прилюдного виконання, виявлення елементів імпровізації у сценічній поведінці; вільна, невимушена, безпосередня поведінка під час прилюдного виступу.

Під час спостереження особлива увага зверталась на такі моменти занять, як: психологічна атмосфера на заняттях; ставлення школярів до музично-сценічної діяльності; використання педагогом завдань творчого характеру на залучення дітей до імпровізації, до інтерпретації музичних творів, до артистичної передачі художніх

образів під час опрацювання вокальних творів та ступінь самостійності їх виконання школярами;

На основі розроблених критеріїв та відповідних показників сценічного втілення музичних образів було здійснено діагностику стану сформованості у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у процесі ансамблевого співу.

За результатами констатувального експерименту було визначено три **рівні** сформованості у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів.

Високий рівень характеризується яскравою потребою школярів у сценічно-творчій діяльності, захопленістю ансамблевим співом. Учня цього рівня притаманна творча ініціатива; певна самостійність; вони спроможні створювати художні образи, спираючись на власний досвід; виявляють здатність до аналізу та інтерпретації художніх творів, проявляють стійкість у збереженні творчого самопочуття в процесі прилюдної діяльності (репетиція, концертний виступ) у різних умовах, схильні до імпровізації, у процесі ансамблевої взаємодії вони добре відчують партнерів та допомагають своєю впевненістю іншим, менш упевненим у собі учасникам ансамблю, у виконавській діяльності емоційні, володіють виразною мімікою, сценічними рухами, жестами, артистично відтворюють зміст художніх образів

В учнів *середнього рівня* сформованості умінь сценічного втілення музичних образів добре розвинена уява та фантазія, вони зацікавлені сценічно-творчою діяльністю, проявляють активність у репетиційному процесі, але потреба у сценічній діяльності обмежена, здатність імпровізувати, інтерпретувати виявлена обмежено, недостатньо розвинуте образне мислення, процес ансамблевого виконання носить репродуктивний характер. Часто у цих школярів виникають труднощі під час передачі певного настрою за допомогою міміки, їх жести більш скуті, ніж у учнів, які досягли високого рівня. Уміння коригувати власний спів в учнів цього рівня розвинене недостатньо, деякі з них прагнуть виділитися на фоні інших учасників ансамблю (голосніше співають, використовують багато рухів). У прилюдній діяльності такі учні почувають себе невпевнено, їх виконання не яскраве, не емоційне, що безпосередньо впливає на артистичну передачу художніх образів.

До *низького рівня* віднесено учнів, у яких відсутня зацікавленість процесом ансамблевого співу. Вони емоційно обмежені, не здатні імпровізувати, аналізувати, не проявляють ініціативу у відтворенні змісту музичних образів, вокальні навички розвинені слабо. Міміка учнів цього рівня маловиразна, або зовсім нерухома в процесі виконання, у них виникають труднощі із застосуванням сценічних рухів. У колективі ці учні пасивні, не прагнуть проявляти ініціативу. Такі школярі не здатні реалізувати себе у творчій діяльності, та, відповідно, не можуть втілити зміст музичного образу. Як правило, вони почувають себе відокремлено, не вміють працювати в колективі.

Мета формувального експерименту полягала у перевірці ефективності розробленої методичної моделі. У процесі навчання під час проведення формувального експерименту ми дотримувались попередньо визначених етапів –

мотиваційного, творчо-репетиційного, творчо-сценічного і підсумково-коригуючого.

Перший етап – *мотиваційний* – зорієнтовано на формування мотивації, потреби в прилюдній діяльності шляхом створення умови позитивного налаштування у школярів на музично-сценічну діяльність.

Другий етап – *творчо-репетиційний* – переслідує мету формування вміння інтерпретації музичних творів, розвиток здатності до відповідного вибору музично-виражальних засобів музичного твору; основний метод роботи на цьому етапі – художній тренінг на досягнення оптимального спілкування учасників вокального ансамблю, який передбачає виконання комплексу імпровізаційно-творчих вправ, проведення рольових ігор, інсценізації вокальних творів.

Третій етап – *творчо-сценічний* – спрямовано на залучення учнів до використання елементів імпровізації шляхом застосування методу «емоційно-сценічної концентрації», залучення учнів до цілеспрямованої активізації слухового контролю в процесі ансамблевого музикування.

Четвертий етап – *підсумково-коригуючий* - підпорядковано залученню школярів до власного самодіагностування щодо готовності до творчо-сценічної діяльності із застосуванням методів аналізу результатів індивідуальної і колективної музично-сценічної діяльності, самооцінки власної творчої музично-сценічної діяльності.

Схематичне зображення розробленої методичної моделі формування умінь сценічного втілення музичних образів у учнів молодших класів у позашкільній діяльності представлено на рис. 1. (С. 13)

Формувальний експеримент тривав чотири навчальних роки (2009 – 2012 рр.). Експериментальна методика впроваджувалась в процесі вивчення дисципліни «Вокальний ансамбль» у музичній школі, школі мистецтв та у вокальних гуртках центру дитячої та юнацької творчості. До експерименту були залучені учні 1 – 4 класів ЗОШ та три викладача музики (експериментатори). Школярі були розподілені на дві групи – контрольну та експериментальну. Учні експериментальної групи навчались за запропонованою методикою, учні контрольної групи – за традиційною. Усі етапи формування умінь у молодших школярів втілення музичних образів у позашкільній діяльності тривали протягом одного навчального року. На кожному з етапів використовувались методи попереднього етапу і додавались нові.

Після кожного з означених етапів нами був визначений рівень сформованості у молодших школярів умінь втілення музичних образів за допомогою замірів в експериментальних і контрольних групах. У результаті було визначено динаміку формування умінь учнів у музично-сценічній діяльності.

У дослідженні брали участь 210 учнів молодшого шкільного віку (37 – контрольна група (КГ) і 37 – експериментальна (ЕГ) на базі музичної школи №1 імені М. Леонтовича м. Донецька, центру дитячої та юнацької творчості м. Красноармійськ, школи мистецтв №4 м. Макіївка Донецької області. Автор дисертації працював з учнями 1-4 класів МШ № 1 імені М. Леонтовича м. Донецька (8 – КГ і 8 – ЕГ), з реципієнтами інших шкіл працювали керівники вокальних ансамблів за інструкціями, що розробив автор.

Рис. 1 Методична модель формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності.

Шляхом порівняльного аналізу педагогічних зрізів констатувального та формувального експериментів виявлено тенденцію до значного збільшення кількості учнів ЕГ з високим 18,9 % та середнім 59,5 % рівнем, спостерігається значне перевищення їхньої кількості у порівнянні з КГ, у якій високого рівня досягли 13,5%, середнього – 32,5% та низького – 54,0%, хоча на початку експерименту співвідношення рівня сформованості вмінь в ЕГ і КГ було приблизно однаковим.

Перевірка ефективності розробленої методики формування у молодших школярів вмінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності відбувалася завдяки впровадженню статистичних методів опрацювання експериментальних даних за формулою χ^2 -критерій («хі-квадрат критерій»). Результативність запропонованої методики підтверджується результатами проведення статистичних методів опрацювання експериментальних даних за формулою χ^2 -критерій («хі-квадрат критерій»):

$$\chi^2 = \sum_{k=1}^m \frac{(V_k - P_k)^2}{P_k}$$

де P_k – результати спостережень до експерименту;

V_k – результати спостережень після експерименту;

m – загальна кількість груп, на які поділились результати спостережень.

Підставивши експериментальні дані учнів контрольної групи у наведену формулу, ми отримали наступні результати:

$$\chi^2 = \sum_{k=1}^3 \frac{(54 - 59,5)^2}{59,5} + \frac{(32,5 - 27)^2}{27} + \frac{(13,5 - 13,5)^2}{13,5} = 1,54$$

За показниками учнів контрольної групи величина χ^2 -критерію становила 12,68. Користуючись таблицею, де для означеної кількості ступенів свободи ми маємо змогу визначити ступінь значущості отриманих відмінностей на початку та наприкінці експериментального дослідження, було зафіксовано, що значення $\chi^2 = 1,54$ менше значення, наведеного у таблиці $m-1=2$ ступенів свободи, що дорівнює 13,82 при можливості допущеної помилки менше 0,001%. Дане вимірювання доводить, що навчання за традиційною методикою не забезпечує потрібного формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності.

Підставивши дані учнів експериментальної групи у наведену формулу, ми отримали такі результати:

$$\chi^2 = \sum_{k=1}^3 \frac{(21,6 - 56,8)^2}{56,8} + \frac{(59,5 - 35,1)^2}{35,1} + \frac{(18,9 - 8,1)^2}{8,1} = 23,83$$

Відповідно до показників учнів експериментальної групи, величина χ^2 критерію дорівнює 23.83, що перевищує значення у таблиці, яке становить 13,82

при вірогідності допущеної помилки менше 0,001%. Таким чином, динаміка результативних надбань молодших школярів експериментальної групи свідчить про результативність запропонованої методики формування вмінь втілення музичних образів у позашкільній діяльності.

Таким чином, на основі проведеного експерименту, можна вважати, що розробленої нами експериментальної методики формування вмінь втілення музичних образів у позашкільній діяльності досягла високої ефективності.

ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми формування у молодших школярів вмінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності, розроблено та впроваджено методику формування у молодших школярів сценічного втілення музичних образів.

1. У результаті аналізу філософської, психологічної, музикознавчої, музично-методичної літератури з'ясовано, що проблема формування у молодших школярів вмінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності є однією з актуальних і майже зовсім не розроблених у теорії і методиці музичного навчання. Не зважаючи на дослідження окремих аспектів естетичного, творчого розвитку молодших школярів, такі питання, як формування артистичних вмінь дітей, їх здатності до музично-ансамблевого співу, особливості роботи з музичним художнім колективом учнів початкових класів не стали предметом спеціального вивчення вчених.

2. Уміння сценічного втілення музичних образів молодших школярів у дослідженні інтерпретується як здатність дітей відтворювати і доносити до слухачів образний зміст твору в процесі виконавської діяльності, використовуючи при цьому виразність міміки, пантоміміки, елементів хореографії, та зберігати в умовах прилюдної діяльності творче самопочуття. Структура означених вмінь складається з таких компонентів, як: мотиваційний, пізнавально-творчий, виконавсько-оцінювальний та комунікативно-артистичний.

3. Визначено, що у процесі формування у молодших школярів вмінь сценічного втілення музичних образів необхідно орієнтуватись на такі їх вікові особливості, як чуттєво-образний характер мислення, підвищена емоційна реакція, наївно-ігрове ставлення до навколишніх обставин, довірливість, пластичність. Водночас слід враховувати певні вади сприймання і відтворення музики, характерні для школярів цього віку, а саме: фрагментарність музичного сприймання (невміння виділити головне, концентрація уваги на деталях); недовготривалість активного слухання і виконання музики, низький рівень розвитку музично-виконавських вмінь (вузький співацький діапазон, неточне інтонування, несформоване вміння користування вокальним диханням, невміння підбирати засоби музичної виразності відповідно до образного змісту твору, скутість сценічної поведінки).

Загалом молодший шкільний вік визначається в дослідженні як сприятливий період для формування вмінь сценічного втілення музичних образів.

4. Критеріями сформованості умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів визначено: *ступінь зацікавленості вокально-ансамблевим співом в умовах прилюдної діяльності*, що виражається виявленням постійного бажання до музично-виконавської діяльності, зокрема, до ансамблевого співу, до сценічних виступів; *міру здатності до усвідомлення і адекватного відтворення змісту музичних образів*, що характеризується здатністю до виразного виконання музики, виявленням активності та самостійності у створенні інтерпретації музичних образів, спроможністю дати елементарну словесну характеристику образу; *міру здатності до ансамблевої взаємодії*, що визначається спроможністю коригувати власний спів відповідно до співу інших учасників ансамблю на основі слухового контролю, здатність визначити вади власного співу у порівнянні з іншими; *міру здатності до артистичної передачі змісту музичних образів*, що характеризується виявленням емоційності, здатністю до невимушеного, безпосереднього використання рухів, жестів, міміки для розкриття образу під час співу; *міру здатності до збереження творчого самопочуття в умовах прилюдної діяльності*, що виявляється у відсутності зайвого хвилювання, у здатності до застосування елементів імпровізації під час сценічного виконання.

5. Згідно з встановленими критеріями визначено рівні сформованості уміння сценічного втілення музичних образів у молодших школярів: високий, середній, низький. Стан готовності молодших школярів до музично-сценічної діяльності визначено в цілому як незадовільний, що виявляється у відсутності в учнів умінь ансамблевого виконання на тлі їхньої загальної зацікавленості співом та сценічними виступами; надто обмеженій обізнаності у музичних творах при загальній яскравій реакції дітей на музику; у сценічно-творчій скутості. Названі вади є наслідком недостатньої уваги та підготовленості педагогів до художньо-творчої роботи з молодшими школярами, прямому перенесенні методів і прийомів навчання вокально-ансамблевого співу без урахування вікових особливостей дітей, відсутності спеціальної методики підготовки учнів до сценічних виступів.

6. У результаті дослідження запропоновано методичну модель, що включає визначення мети, педагогічних умов, методів і прийомів, форм та етапів формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності.

7. З'ясовано, що формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності залежить від створення і дотримання таких педагогічних умов, як: забезпечення позитивної установки школярів на музично-сценічну діяльність, реалізація індивідуально-диференційованого підходу до дітей в процесі ансамблевого музикування; цілеспрямована активізація слухового контролю в процесі ансамблевого музикування.

8. Ефективність процесу формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів забезпечується використанням у роботі з молодшими школярами таких методів і прийомів роботи, як: художній тренінг (цілеспрямоване створення ситуацій «успіху», «концертного виступу», «емоційно-сценічної концентрації», «заохочення» тощо), виконання завдань пізнавально-пошукового, оцінювального та творчого характеру та виконання вправ на розвиток і корекцію

вокальних умінь, умінь ансамблевого співу, формування елементів сценічної техніки.

9. Встановлено, що формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів здійснюється ефективніше у разі використання таких форм роботи, як: різноспрямовані репетиції (за характером діяльності, за метою, за часом проведення), різноманітні прилюдні виступи (виступ-конкурс, академічний концерт, концерт для батьків тощо), обговорення (власних виступів, виступів інших колективів, музичних телепередач тощо).

10. Розроблена методика передбачає чотири взаємопов'язаних етапи навчання, розрахованого на чотири роки: *мотиваційний*; *творчо-репетиційний*; *творчо-сценічний*; *підсумково-коригуючий*, кожен з яких відрізняється змістом педагогічних ситуацій, навчальних завдань і вправ, а також ступенем самостійності їх виконання учнями і передбачає послідовну активізацію сценічної діяльності учнів, ускладнення художніх та технічних завдань, вправ.

11. Результати дослідно-експериментальної роботи дали можливість зафіксувати позитивну динаміку формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів експериментальної групи порівняно з контрольною, що проявлялася в зростанні позитивної мотивації, збагаченні знань щодо музичного мистецтва та практичних умінь учнів у вокально-ансамблевій сценічній діяльності. Дані формувального експерименту свідчать про ефективність експериментальної методики.

Дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності. Подальших досліджень потребують такі питання: визначення принципу добору виконавського репертуару для учнів різних вікових категорій, дослідження способів художньої взаємодії співаків у мистецьких дитячих колективах, методи активізації творчого ставлення учнів до вокально-хорового навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Слота Н. В. Імпровізація як засіб активізації творчих проявів учнів молодших класів у ситуаціях прилюдного виступу / Н. В. Слота // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2007. – Вип. 5 (10). – С. 177-182.

2. Слота Н. В. Індивідуально-диференційований підхід як умова активізації творчого самовираження молодших школярів в ансамблевому музикуванні / Н. В. Слота // Збірник наукових праць Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – №10. – С. 9-13.

3. Слота Н. В. Методи і прийоми комплексного впровадження художньо-тренінгових форм спілкування вокального ансамблю / Н. В. Слота // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2008. – Вип. 10. – С. 170-174.

4. Слота Н. В. Вокально-ансамблевий спів як провідний різновид музично-сценічної діяльності молодших школярів / Н. В. Слота // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2009. – Вип. 7 (12). – С. 211-215.

5. Слота Н. В. Дослідно-експериментальна робота по впровадженню методики формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності / Н. В. Слота // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2013. – Вип. 15 (20). – С. 61-65.

6. Слота Н. В. Сочетание индивидуального подхода и коллективных видов деятельности в формировании творческого самовыражения участников вокального ансамбля / Н. В. Слота // Всероссийский журнал научных публикаций. – Москва : 2013. – Вип. 4 (19). – С. 73-75.

7. Слота Н. В. Вікові особливості художнього сприймання, виконання і творчості учнів молодших класів / Н. В. Слота // зб. наук. праць Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – Вип. 21. – С. 216-233.

8. Слота Н. В. Використання імпровізації як форми творчого самовираження молодших школярів у ансамблевому співі / Н. В. Слота // Нові виміри сучасного світу : зб. матеріалів III Міжнародної наукової інтернет-конференції. – Мелітополь : МДПУ, 2007. – С. 51-52.

9. Слота Н. В. Формування позитивної установки на музично-сценічну діяльність як умова розвитку творчої особистості молодших школярів / Н. В. Слота // Наукові повідомлення студентського наукового товариства Гуманітарного інституту ДонНУ: зб. матеріалів наук. досліджень. – Донецьк : Гуманітарний інститут ДонНУ, 2008. – Вип. 3. – С. 150-156.

10. Слота Н. В. Сценічне втілення музичних образів у процесі вокально-ансамблевого співу: Методичні рекомендації. – Донецьк, 2013. – 39 с.

АНОТАЦІЇ

Слота Н. В. Формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2013.

Дисертацію присвячено проблемі формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності. Здійснено теоретичний аналіз наукової літератури з питань дослідження. У дисертації вперше розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування умінь сценічного втілення музичних образів в учнів молодших класів у процесі ансамблевого співу. Уточнено поняття «уміння сценічного втілення музичних образів», охарактеризовано його сутність, зміст, компонентну структуру, критерії, показники

та рівні сформованості у молодших школярів. Удосконалено особливості індивідуально-диференційного підходу до музичного навчання учнів молодших класів.

Методична модель включає комплекс методів і прийомів роботи з молодшими школярами, а саме: художній тренінг (цілеспрямоване створення ситуацій «успіху», «концертного виступу», «емоційно-сценічної концентрації», «заохочення» і т.п.), виконання завдань пізнавально-пошукового, оцінювального та творчого характеру та виконання вправ на розвиток і корекцію вокальних умінь, умінь ансамблевого співу, формування елементів сценічної техніки.

Експериментальна перевірка запропонованої методики підтвердила її результативність, показники готовності молодших школярів експериментальної групи значно перевищують аналогічні у школярів контрольної групи. Теоретичний та емпіричний матеріал дисертації може бути використаний у процесі оптимізації навчального процесу вокально-хорових дисциплін та вокальних гуртках у початкових спеціалізованих мистецьких закладах.

Ключові слова: сценічне втілення музичних образів, молодші школярі, позашкільна діяльність, творчість, музично-сценічна діяльність.

Слота Н. В. Формирование у младших школьников умений сценического воплощения музыкальных образов во внешкольной деятельности. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова. – Киев, 2013.

Диссертация посвящена проблеме формирования у младших школьников умений сценического воплощения музыкальных образов во внешкольной деятельности. Осуществлен теоретический анализ научной литературы по вопросам исследования. В диссертации впервые разработана и теоретически обоснована методика формирования умений сценического воплощения музыкальных образов у учащихся младших классов в процессе ансамблевого пения. Уточнено понятие «умение сценического воплощения музыкальных образов», охарактеризованы его сущность, содержание, компонентная структура, критерии, показатели и уровни сформированности у младших школьников. Усовершенствованы особенности индивидуально-дифференциального подхода к музыкальному обучению учащихся младших классов.

Методическая модель включает комплекс методов и приемов работы с младшими школьниками, а именно: художественный тренинг (целенаправленное создание ситуаций «успеха», «концертного выступления», «эмоционально-сценической концентрации», «поощрение» и т.п.), выполнение заданий познавательно-поискового, оценочного и творческого характера и выполнения упражнений на развитие и коррекцию вокальных умений, умений ансамблевого пения, формирования элементов сценической техники.

Экспериментальная проверка предложенной методики подтвердила ее результативность, показатели готовности младших школьников экспериментальной группы значительно превышают аналогичные у школьников контрольной группы.

Теоретический и эмпирический материал диссертации может быть использован в процессе оптимизации учебного процесса по вокально-хоровым дисциплинам и в вокальных кружках в начальных специализированных учебных заведениях искусств.

Ключевые слова: сценическое воплощение музыкальных образов, младшие школьники, внешкольная деятельность, творчество, музыкально-сценическая деятельность.

Slota N. V. Formation of skills in primary school children stage presentation of musical images in extracurricular activities. - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 - theory and methodology of musical training. - National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov. - Kyiv, 2013.

Dissertation is devoted to the problem of formation of skills in primary school children stage presentation of musical images in extracurricular activities. Performed a theoretical analysis of the scientific literature on the study. The thesis first developed and theoretically substantiated method of forming abilities stage presentation of musical images at lower grades in the process of ensemble singing. The notion of "the ability to stage presentation of musical images", characterized by its nature, content, component structure, criteria, indicators and levels of formed in primary school children. Improved features individually-differential approach to music education in lower grades.

Methodological model includes a set of methods and techniques of working with younger students, such as: artistic training (purposeful creation of situations of "success", "live performance", "emotional-stage concentration", "promotion", etc.), performance of cognitive tasks and search, evaluation and creative nature and exercise on the development and correction of vocal abilities, skills, ensemble singing, forming elements of stage technology.

Experimental verification of the proposed technique proved its performance, preparedness indicators younger students of the experimental group significantly higher than those in the control group students. The theoretical and empirical material of the dissertation can be used in the optimization of the learning process on subjects "Vocal Ensemble" and the vocal circles specialized in the primary schools of arts.

Keywords: staging musical images, younger students, extracurricular activities, creation, music and theatrical activities.